

ХРОНІКА

21–23 вересня 2016 р. в Києві відбулася міжнародна наукова конференція, присвячена 110-річчю від дня народження визначного українського мовознавця академіка Івана Костьовича Білодіда.

На конференції було виголошено як наукові доповіді, так і виступи рідних та близьких І. К. Білодіда, спогади земляків про нього. Тематика доповідей відповідала науковим інтересам ученого. На пленарному засіданні виступили з доповідями Т. Б. Лукінова, П. Валчакова (Чехія), С. Я. Єрмоленко, В. О. Черненко-Нікуліна (с. Успенка), поділилися спогадами про І. К. Білодіда Ю. І. Білодід, В. І. Біленко, випускники Успенської ЗШ, вдячні земляки с. Успенки.

На виїзному пленарному засіданні конференції в с. Успенці з доповідями виступили В. М. Бріцин, Д. С. Бураго, І. А. Казимирова, О. Г. Бураго, В. І. Біленко.

Конференцію відкрив директор Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України академік В. Г. Склярєнко, який розповів про життєвий шлях та наукову діяльність І. К. Білодіда, відзначив його праці з історії української мови й лінгвостилістики, методології та історії мовознавства.

У доповіді Т. Б. Лукінової «І. К. Білодід як учений і організатор наукових досліджень» йшлося про діяльність українознавця після закінчення війни і демобілізації. Він прибув до Києва і розпочав свій довгий і плідний науковий шлях в Інституті мовознавства. І. К. Білодід — автор понад 400 наукових розвідок. Під його керівництвом науковці Інституту видали ряд фундаментальних праць.

Доповідь П. Валчакової (Брно, Чехія) «Назви місяця лютого в слов'янських мовах» була присвячена семантичній мотивації назв місяця *лотий* у слов'янських мовах. Зокрема, авторка запропонувала нову етимологічну версію про походження назви *únor* у чеській мові.

С. Я. Єрмоленко у своєму виступі наголосила на філософсько-естетичних основах лінгвостилістики у висвітленні І. К. Білодіда.

В. О. Черненко-Нікуліна (с. Успенка) поділилася відомостями про І. К. Білодіда, про край, де він народився, про родину, в якій виховувався, як здобував освіту, говорила про вклад І. К. Білодіда у розвиток освіти рідного краю.

На конференції працювало чотири секції: «Історія слов'янських мов», «Соціолінгвіс-

тика», «Етимологія та лексикологія», «Стилістика».

На першій секції були виголошені доповіді, присвячені проблемам історії слов'янських мов. У доповіді Т. В. Радзівської проаналізовано один з важливих складників критико-аналітичної діяльності вчених-славистів XIX ст. — тексти розборів, які являли собою розгорнуті, значні за своїм обсягом рецензії. І. М. Нечитайло у своєму виступі зупинилася на питаннях динаміки семантичних змін праслов'янського дієслова в українській мові. Доповідь Л. І. Даниленко «Погода в мовній картині світу слов'ян» присвячена характеристикам лексеми *погода* в українській мові і *pohoda* в чеській на тлі інших слов'янських мов. Було розглянуто витoki поняття «погода» в лексикографічних джерелах, спільні й відмінні семантичні ознаки та їх розвиток у дискурсивній практиці. У доповіді А. В. Гончаренко розглянуто основні передумови розвитку давньоруської патерикографії та висвітлено історію становлення, вивчення і популяризації першого східнослов'янського отечника — Києво-Печерського патерика.

Друга секція представлена переважно доповідями, що стосувалися різних аспектів соціолінгвістики на синхронічному та діакронічному зрізах. Доповідь Б. М. Ажнюка була присвячена питанням мовного законодавства в умовах національної кризи. Л. О. Андрієнко у доповіді «Мовне життя Києво-Могилянської академії в культурно-історичному контексті бароко» здійснила спробу реконструкції окремих фрагментів мовного життя провідного вищого навчального закладу України XVII–XVIII ст., що був на той час найінтелектуальнішим потужним полілінгвальним середовищем, у якому вироблялися важливі, сутогосподні часові мистецькі, літературні, мовні канони. У доповіді О. І. Михальчук йшлося про мовну компетенцію представників етномовних спільнот і проблеми мовного планування в Україні. С. О. Соколова у своєму виступі визначила чинники, які ускладнюють оцінювання мовної компетенції окремої особистості за масового близькоспорідненого білінгвізму: можливість необ'єктивної самооцінки; свідоме надання переваги одній з мов; зовнішня зумовленість мови спілкування в певних комунікативних ситуаціях; дифузний характер масового білінгвізму тощо.

Інший напрям роботи секції був присвячений питанням мови художнього твору в працях І. К. Білодіда. У доповіді «Методологічне значення ідей мовної взаємодії

І. К. Білодіда у вивченні когнітивних процесів» О. В. Радчук (Харків) наголосила на тому, що вчений зробив вагомий внесок у мовознавство щодо вивчення взаємовпливів мов, які контактують. Така взаємодія, особливо в діахронічному аспекті, сприяє поясненню сучасного стану як семантики, так і граматичних форм слів у споріднених мовах. Г. В. Зимовець присвятила своє дослідження взаємозв'язку між розвитком мовної системи та ідеологією, зокрема впливу на штучну номінацію в галузі ергономії таких позамовних чинників, як загальноприйняті цінності та установки. У доповіді Т. В. Охріменко «Сакралізація метафори у поетичному мовленні Г. С. Сковороди» йшлося про метафоричні тропи поетичних текстів українського поета-філософа Г. С. Сковороди, які відбивають заданні сакральні ситуації осмислення універсуму.

Багатоаспектною була робота третьої та четвертої секцій. У доповіді О. В. Прискоки «Історична лексикологія української мови на сучасному етапі» висвітлені основні здобутки та проблеми історичної лексикології української мови в період після виходу академічної монографії «Історія української мови. Лексика і фразеологія» (1983 р.) і до теперішнього часу. Про шляхи розвитку української етимологічної науки в другій половині ХХ ст. йшла мова у доповіді Ю. Л. Мосенкіса «Розвиток української етимологічної науки в другій половині ХХ ст.». Н. П. Тропіна (Херсон) у доповіді «Жанрово-стилістическіе характеристики малых поэтических форм» розглянула самодіяльну форму поезії, яка нещодавно (2003 р.) з'явилася в Інтернеті. Доповідь Г. М. Ярун «Особливості інтерпретації мовної одиниці в етимологічній лексикографії» було присвячено дослідженню породжувальних явищ в історії сучасної мовної одиниці, що впливають з її витлумачення в етимологічній лексикографії, зокрема в Етимологічному словнику української мови. Т. Я. Марченко наголосила, що наукові здобутки попередніх поколінь українських мовознавців залишаються актуальними й становлять вагоме підґрунтя для сучасних досліджень. Опрацювання словотвору слов'янських мов у вітчизняному мовознавстві, на її погляд, спирається на глибокі давні традиції. Доповідь Л. І. Ніколаєнко «Аксіологічна характеристика емоцій групи "Співчуття" в українській мові» була присвячена оцінній дескрипції емоцій.

С. П. Бирик у доповіді «Наукова парадигма мови прози в дослідженнях І. К. Білодіда» звернула увагу на одну з ключових тем у доробку вченого — мову прози (на матеріалі індивідуальних стилів Ю. Яновського, П. Панча, А. Головка, О. Довженка, С. Тудора, М. Стельмаха, Г. Тютюнника, О. Гончара та ін.). У виступі Т. А. Коць «Публіцистичний стиль як об'єкт дослідження історичної змінності мовної норми» наголошено на тому, що публіцистичний стиль — вагома джерельна база дослідження історичної змінності мовної норми. Адже він завжди був своєрідною випробувальною сферою нових лексичних одиниць, словотвірних зразків, синтаксичних конструкцій і засобом утвердження літературного стандарту. Конструктивний багатогранний науковий діалог академіків І. К. Білодіда й М. Т. Рильського зацікавив А. Ю. Ганжу. Вона відзначила, що тривав він не одне десятиліття і відіграв важливу роль в історії українського мовознавства. Дослідженню цитатності Шевченкової поетичної мови було присвячено доповідь Г. М. Сюти «Лінгвостетична стійкість і змінність шевченкових афоризмів у новітній літературній практиці». Піднята авторкою проблема дозволяє по-новому оцінити роль Шевченка не тільки як мовотворця, а й творця, що через мову сформував українську ідентичність, розвинув свідомість «малого» українця до високої національно-державної свідомості. У доповіді Н. М. Мех «Спадщина І. К. Білодіда в українському стилістичному просторі» наголошувалося на різномановності та багатогранності спадщини І. К. Білодіда: від праць, присвячених історії літературної мови, ролі Т. Г. Шевченка в розвитку української літературної мови, до праць, які вчений присвятив дослідженню спадщини Києво-Могилянської академії та історії східнослов'янських літературних мов. Н. М. Сологуб розглянула процеси взаємодії ліричного та публіцистичного в прозі Івана Багряного. Доповідь В. В. Жайворонка була присвячена лінгвостилістиці в працях І. К. Білодіда. А. А. Лучик зупинилася на питаннях зіставної стилістики в працях вченого, який вважав, що порівняльне вивчення національних мов, зокрема їхніх стилістичних систем, відкриває шляхи до розуміння ментальності та культури носіїв цих мов. Я. В. Януш висвітлила роль художньої літератури, зокрема письменників-драматургів І. Карпенка-Карого, М. Старицького, М. Кропивницького, у формуванні, становленні та розвитку української літературної мови. Л. Р. Калинович розглянула зміни в семантичній структурі етнонімів, що функціонують у англомовних поетичних творах. Семантичні процеси були досліджені в доповіді на матеріалі етнонімічних назв та їхніх дериватів, які вживають поети різних епох і напрямів. Т. В. Зарубенко свою доповідь присвятила аналізу зв'язків і відношень між лексемами синонімічного ряду на позначення фізичних об'єктів пересування по воді в україномовних перекладах «Одіссеї» Гомера.

Матеріали представлених на конференції доповідей будуть видані окремим збірником.

Г. РАДКЕВИЧ